

عملکرد سازمان تامین اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی

مجید بدلی وند^۱، حبیب الله کریمیان^۲، سروش فتحی^۳

چکیده

عدالت اجتماعی به عنوان یکی از مهمترین آرمان های بشری از دیرباز مورد توجه اندیشمندان و صاحب نظران بوده است و نابرابری و یا احساس نابرابری مهمترین عامل ایجاد احساس بی عدالتی است. لذا تحت تاثیر نظریه های ارائه شده در این زمینه و خواست و اراده ملت ها برای کاهش نابرابری و تحقق عدالت به ویژه در دنیای مدرن نهادها و سازمان های مختلفی ایجاد شده اند. هدف این مطالعه بررسی عملکرد سازمان تامین اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی است. روش تحقیق از نوع پیمایش و جامعه آماری کلیه بیمه شدگان اداره کل تامین اجتماعی غرب تهران بزرگ می باشد که یک نمونه ۳۸۵ نفری با استفاده از فرمول کوکران تعیین و به شیوه نمونه گیری خوشه ای و تصادفی ساده انتخاب شدند. که اطلاعات جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS بر مبنای میزان ۱۲ شاخص خدمات سازمان تامین اجتماعی مورد تحلیل قرار گرفته اند. که مهم ترین تعهدات و خدمات سازمان تامین اجتماعی مستمری بازنشستگی، مستمری از کار افتادگی، مستمری بازمندگان، مقرری بیمه بیکاری، غرامت دستمزد ایام بیماری، غرامت دستمزد ایام بارداری، پرداخت هزینه وسایل کمک پزشکی، کمک هزینه ازدواج و کمک هزینه کفن و دفن است. تحلیل داده ها نشان می دهد که ۶/۲ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه، عملکرد سازمان تامین اجتماعی را در حد خیلی بد، ۱۷/۴ درصد از پاسخگویان در حد بد، ۳۴/۴ درصد از پاسخگویان در حد متوسط، ۲۷/۴ درصد در حد خوب و ۱۴/۵ درصد در حد خیلی خوب می دانند، بنابراین اکثریت پاسخگویان، عملکرد تامین اجتماعی را در حد متوسط می دانند. یافته های استنباطی موید این واقعیت است که میزان تأثیر نقش و جایگاه تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) بر هر یک از شاخص های عدالت اجتماعی به ترتیب عبارت اند از: نظام حمایتی و بازتوزیعی (۰/۷۷)، شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع (۰/۷۱) و استحقاق و شایستگی (۰/۶۴).

واژگان کلیدی: استحقاق و شایستگی، دسترسی برابر، سازمان تامین اجتماعی، عدالت اجتماعی، فرصتها و منابع.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۱۱/۲۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۱/۲۱

^۱ دانشجوی دکتری جامعه شناسی، گروه جامعه شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران
(Email: badalivand.m@gmail.com)

^۲ استادیار جامعه شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران (نویسنده مسئول) (Email: Habibkarimian@yahoo.com)

^۳ دانشیار جامعه شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (Email: fathi.soroush@gmail.com)

مقدمه

عدالت اجتماعی به عنوان یکی از مهمترین آرمانهای بشری از دیر باز مورد توجه اندیشمندان و صاحب نظران قرار گرفته است. در اندیشه شرق باستان عدالت اجتماعی از جایگاه والایی برخوردار بوده است. (هزار جریبی، ۱۳۹۰). نابرابری و احساس نابرابری از مهمترین عوامل در احساس بی عدالتی است. این احساس، پیامدهای عدیده ای چون افزایش اضطراب اجتماعی، کاهش کرامت انسانی و حساسیت به حقوق اکثریت، فردگرایی، کاهش اعتماد اجتماعی، کاهش تمایل به اخلاق مسئولیت و کاهش روحیه همکاری و نظایر آن دارد (چلبی، ۱۳۸۹). عدالت اجتماعی از جمله ارزش های بنیادین جامعه است که توافق درباره طرز تلقی و برداشت شهروندان از آن می تواند در تقویت وفاق اجتماعی بسیار موثر باشد. (رحمانی بین کلاهی، ۱۳۹۵: ۱۲). طبق نتیجه تحقیقات محمود نوایی لواسانی، رحمت اله صدیق سروسنایی و محمدجواد زاهدی مازندرانی (۱۳۹۲)، رضا صفری شالی (۱۳۹۲) جعفر هزارجریبی (۱۳۹۰) و ایوبی ستاره (۱۳۹۵)، میزان احساس عدالت در جامعه در حد کم است. همچنین نتیجه تحقیقی که توسط بروکلین نموجک (۲۰۱۸)، انجام شده نشان می دهد که سیستم های تامین اجتماعی بر عدالت اجتماعی تاثیر گذار هستند.

همچنین میانگین کلی به دست آمده از احساس عدالت در «طرح ملی پیمایش ارزش ها و نگرش های ایرانیان»، ۲۷،۲۶ در صد است (پیمایش ملی ارزش ها و نگرش های ایرانیان، ۱۳۸۲)؛ و بر طبق نشست های تخصصی پژوهش های آسیب ها و تهدیدات اجتماعی ایران، میزان احساس بی عدالتی و نابرابری اجتماعی در ایران چیزی در حدود ۸۱،۸ در صد برآورد شده است (صالحی، ۱۳۸۸). سازمان بین المللی کار (ILO)، تامین اجتماعی را به معنای حمایتی می داند که جامعه از طریق اتخاذ معیارهای عمومی برای رویارویی با شرایط اضطراری اقتصادی و اجتماعی - که موجب کاهش شدید یا قطع درآمد افراد می شود- از اعضای خود به عمل می آورد. اصطلاح تامین اجتماعی در چارچوب اساسنامه اتحادیه بین المللی تامین اجتماعی به معنای هر طرح یا برنامه ای است که به دست قوه مقننه یا هر ترتیب اجباری دیگر که اعضای جامعه را در مقابل بروز حوادث ناشی از اشتغال، بیماریهای ناشی از شغل، حاملگی، بیماری، نقص عضو، پیری، بازنشستگی، بازماندگی و مرگ از طریق پرداختهای نقدی یا جنسی حمایت می کند. سیستم تامین اجتماعی سهم مهمی در رفاه انسان ها دارد و همچنین دستاوردهای کشورهای پیشرو به تدریج به کشورهای دیگر نیز گسترش می یابد. (Drezea, Kherab, 2017). این سازمان، بعنوان یک سازمان بیمه ای دارای خدمات متنوعی است که بیمه شدگان از آن بهره مند می باشند و در ایجاد عدالت و رفاه اجتماعی، آسودگی خاطر و امید به آینده در مردم اکثر جوامع نقش اساسی را به عهده دارد و "بی هیچ گونه اغراقی در صورت اجرای آن به مفهوم کلیت آن، بر ساخت جمعیتی، مهاجرت، ساختار اقتصادی جامعه و توزیع مجدد درآمدها، و بعضاً جلوگیری از جنبش ها، و سایر مسایل از قبیل مرتفع نمودن عوارض بیکاری، کاهش رشد فقر، بیماری و غیره... تأثیر دارد" (خسروی، ۱۳۸۸: ۱۶۱).

آنچه که اهمیت موضوع را بیشتر می کند این است سازمان تامین اجتماعی به عنوان یکی از بزرگترین سازمان های بیمه ای، که با پوشش ۴۲ میلیون نفر از جمعیت کشور اعم از بیمه شدگان و مستمری بگیران از خدمات درمانی و بیمه ای تامین اجتماعی استفاده می نمایند و در نتیجه تحلیل جامعه شناختی نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی بر تحقق عدالت اجتماعی از اهمیت فراوانی برخوردار است. (ویژه نامه تامین، آمار سال ۱۳۹۶). امروزه تامین اجتماعی و جنبه های حمایتی آن به عنوان یک حق اجتماعی برای هر یک از افراد جامعه و یک تکلیف قانونی دولتها شناخته شده است و کلیه جوامع، صرف نظر از نوع نظام اقتصادی، سیاسی یا اجتماعی آن را به عنوان یک ضرورت تاریخی تلقی نموده اند. همچنین نظام تامین اجتماعی دارای سه راهبرد کلان امور بیمه ای، امور حمایتی و امور امدادی می باشد. راهبرد امور بیمه ای مبتنی بر اشتغال افراد بیمه شده جهت پرداخت مستمریهای بازنشستگی، از کارافتادگی، بازماندگان، بیکاری و پرداخت هزینه های بیماری و زایمان است. منابع این بخش بر اساس دریافت سهمی از دستمزد شاغلان، سهم کارفرمایان و همچنین سهم دولت شکل می گیرد. راهبرد امور حمایتی شامل مساعدت های اجتماعی به اقشار فقیر و

آسیب پذیر جامعه و خدمات اجتماعی در برگیرنده خدمات توانبخشی به معلولان و حمایت از خانواده های بی سرپرست و بدسرپرست است. منابع این بخش از بودجه عمومی (یارانه ها) و مشارکت های مردمی تأمین می شود. راهبرد امور امدادی شامل امداد جهت حوادث غیرمترقبه طبیعی همچون سیل، زلزله و حوادث غیرطبیعی همچون جنگ است. منابع این بخش از طریق بودجه عمومی دولت و کمکهای مردمی و هدایای جهانی تأمین می شود. (پناهی، ۱۳۸۴: ۷۵)

مسئله هدف دولت ها ایجاد عدالت و افزایش توسعه انسانی است و دولت ها این مهم را با تأمین اجتماعی، به تحقق می رسانند. در واقع هدف تأمین اجتماعی، حمایت از افراد جامعه در برابر خطرات ناشی از فقدان یا زوال قدرت کسب درآمد که در پی آن خطرات اجتماعی و فرهنگی خواهد آمد، است. بر این اساس، سازمان تأمین اجتماعی به عنوان بزرگترین و گسترده ترین نهاد، جهت رسیدن به هدف اصلی خود یعنی، ایجاد عدالت و توسعه انسانی با شاخصه های امید به زندگی، آموزش و درآمد ملی ناخالص سرانه تلاش می کند. این سازمان، برنامه های خود را در دو قالب برنامه های کوتاه مدت شامل: غرامت دستمزد، کمک بارداری و زایمان، کمک هزینه ازدواج، کمک هزینه کفن و دفن و بیمه بیکاری و برنامه های بلند مدت به صورت: بازنشستگی، مستمری از کار افتادگی، مستمری بازماندگان و حمایت های درمانی پی ریزی کرده است، و تا حدودی توانسته در این امر موفق شود و جایگاه نسبتاً خوبی را در سطح بین الملل کسب کند. اهمیت تأمین اجتماعی تا جایی است که یکی از دلایل پیشرفت اقتصادی کشورها وجود تأمین اجتماعی قوی است و معیاری مهم در سنجش میزان توسعه یافتگی کشورها در سطح بین الملل بشمار می رود. در واقع اقتصاد و تأمین اجتماعی دارای همپوشانی هستند و هر چه یک کشور از نظر اقتصادی وضعیت بهتری داشته باشد، تأمین اجتماعی بهتری خواهد داشت و بالعکس، تأمین اجتماعی قوی موجب توسعه اقتصادی و توزیع عادلانه درآمد خواهد شد. (نیک پور، ۱۳۹۷). بنابراین اصل عدالت و برابری، جایگاه مهمی را در مباحث سیاست اجتماعی به خود اختصاص داده است که سازمان تأمین اجتماعی می تواند این مسیر را هموارتر کند، از آنجایی که عدالت اجتماعی، از مهم ترین نیازهای جامعه و عامل رشد انسان ها و روابط سالم میان آن ها بوده و نابرابری، یکی از مهم ترین مشکلات جامعه و بهداشت روابط انسان ها محسوب می شود با توجه به اهداف و وظایف سازمان تأمین اجتماعی می توان انتظار داشت که در صورت داشتن عملکرد قابل قبول تا حدی عدالت اجتماعی در جامعه گسترده شود. لذا مساله اصلی تحقیق حاضر این است که سازمان تأمین اجتماعی تا چه حد توانسته بر عدالت اجتماعی جامعه تاثیر گذار باشد؟

ملاحظات نظری

سازمان تأمین اجتماعی: سازمان تأمین اجتماعی یک سازمان بیمه گر اجتماعی است که پوشش دهنده کارگران حقوق بگیر و مزدی (به صورت اجباری) و صاحبان حرف و مشاغل آزاد (به صورت اختیاری) را در بر می گیرد. جمعیت تحت پوشش این سازمان بیش از ۱۴ میلیون و ۷۰۰ هزار نفر بیمه شده اصلی و بیش از ۳ میلیون و ۹۰۰ نفر مستمری بگیر می باشد که با در نظر گرفتن خانواده بیمه شدگان به بیش از ۴۴ میلیون نفر می رسد. سازمان تأمین اجتماعی براساس قانون، یک نهاد عمومی غیردولتی است که عمده منابع مالی آن از محل حق بیمه ها با مشارکت کار فرما و بیمه شده تأمین می گردد و متکی به منابع دولتی نیست و به همین دلیل سرمایه و دارایی های آن متعلق به افراد تحت پوشش در نسل های متوالی است و قابل ادغام با هیچ یک از سازمان ها و موسسه های دولتی یا غیردولتی نمی باشد. تکیه گاه اصلی این سازمان، مشارکت سه جانبه کارفرمایان، بیمه شدگان و دولت در عرصه های مختلف سیاستگذاری و تصمیم گیری های کلان و تأمین مالی است. (ویژه نامه تأمین (۱۳۹۸) آمار، سازمان تأمین اجتماعی کشور). تعهدات سازمان تأمین اجتماعی: تعهدات این سازمان برابر استانداردهای تعیین شده به وسیله سازمان جهانی کار و سازمان بین المللی تأمین اجتماعی تنظیم شده و چگونگی ارائه خدمات و تحقق این تعهدات به وسیله این سازمان را قانون معین کرده است. که مهم ترین تعهدات و خدمات سازمان تأمین اجتماعی بازنشستگی، مستمری از کار افتادگی، مستمری بازماندگان، مقررری بیمه بیکاری، غرامت دستمزد ایام بیماری، غرامت دستمزد ایام بارداری، پرداخت هزینه وسایل کمک پزشکی، کمک هزینه ازدواج و کمک هزینه کفن و دفن است. (موسسه فرهنگی و هنری آهنگ آتیه (۱۳۹۵).

عدالت: عدالت مفهوم بسیار پیچیده‌ای است و ارتباط و نسبت آن با سایر مفاهیم اجتماعی چون آزادی، اخلاق و... نیز مزید بر علت شده است و بحث تعریف، این امر را پیچیده‌تر ساخته و آن را واژه‌ای مناقشه‌پذیر می‌نماید. اما به زبانی ساده می‌توان گفت عدالت برای افراد بشر مهم است زیرا که از یک نیاز طبیعی اساسی منتج می‌شود. افراد نیازهای فردی متفاوتی دارند که از طریق تعامل با دیگران به بهترین نحو، ارضاء می‌شود. این نیازها طیفی از نیازهای اقتصادی از قبیل پول و امکانات مادی تا نیازهای اجتماعی- احساسی از قبیل احترام را در بر می‌گیرد؛ در این میان عدالت به افراد، استانداردهایی ارائه می‌دهد تا قضاوت نمایند که آیا این نیازها در محیط‌های اجتماعی که اغلب پیچیده هستند، برآورده می‌گردند؟ و این برآوردگی چگونه است؟ (پور عزت، ۱۳۸۰: ۲۵).

عدالت اجتماعی: واژه‌ی عدالت اجتماعی، از جمله مفاهیمی است که در فلسفه سیاسی مورد بحث قرار گرفته، دیدگاه‌ها و برداشت‌های متعددی از آن ارائه شده است. این واژه‌ی ترکیبی، بیانگر مفهوم خاصی از عدالت است که با اقسام دیگر آن، از قبیل عدالت طبیعی، عدالت سیاسی، عدالت اقتصادی، عدالت فردی و اخلاقی، تفاوتی دارد. واقعیت این است که دغدغه‌ی خاطر همیشگی شهروندان هر جامعه-ای، عدالت اجتماعی است. عدالت اجتماعی چیزی است که در واقع به مردم آرامش و رفاه و آسایش می‌دهد و تبعیض و نابرابری و ناامنی و استبداد و بردگی و ظلم و زورگویی و محرومیت و فقر و اختناق را از میان می‌برد. این نوع عدالت اشاره به این دارد که گروه‌های مختلف اجتماعی، اقوام، نژادها، ادیان و مذاهب از امکان یکسانی برای بارور نمودن و بیان دیدگاه‌های مورد علاقه‌شان برخوردار باشند یعنی هویت‌های مختلف اجتماعی - فرهنگی بتوانند در عین حفظ ارزش‌ها و سبک زندگی‌شان در حد استحقاق خود در حیات جامعه حضور سازنده داشته باشند (سروش، ۱۳۸۶: ۲۸).

در مقام تعریف باید گفت که فیلسوفان و نظریه پردازان سیاسی و اجتماعی در ارائه‌ی تعریف دقیق از عدالت اجتماعی، با یکدیگر توافق نداشته و تعاریف متفاوت گوناگونی از مفهوم عدالت اجتماعی و اصول توزیع عادلانه، ارائه کرده‌اند. تعاریف و اصول ارائه شده درباره‌ی عدالت اجتماعی را می‌توان به چهار گروه عمده یعنی تعاریف مبتنی بر اصل برابری، اصل نیاز، اصل شایستگی و اصل حق انتسابی تقسیم کرد. تعاریفی که براساس "اصل برابری" عنوان گردیده‌اند، توزیعی را عادلانه می‌دانند که منابع، امتیازات و وظایف به طور برابر بین افراد تقسیم شوند. در تعاریف دیگری "اصل نیاز" به عنوان معیاری برای توزیع عادلانه‌ی منابع و امتیازات، میزان قرار گرفته است. تعاریف مبتنی بر "اصل شایستگی" نیز، توزیعی را عادلانه فرض می‌کنند که براساس شایستگی، استعداد و سعی و کوشش افراد انجام بگیرد و تعاریف دیگری نیز هستند که معیار توزیع عادلانه را داشتن موقعیتی خاص، یا اصل و نصیبی خاص (مانند مرد و زن بودن) که به فردی یا چیزی اعطا شده می‌دانند و آن را "اصل حق انتسابی"، نام می‌نهند (رضاپور، ۱۳۷۵: ۶۶).

اگر بخواهیم به سراغ تعریفی کامل‌تر از عدالت اجتماعی برویم می‌توانیم نظر جان راولز را بیاوریم که عدالت اجتماعی را به مفهوم بی‌طرفی می‌داند و زمانی عدالت اجتماعی را قابل تحقق می‌یابد که دولت بی‌طرف باشد. جان راولز در کتاب خود دو اصل را به عنوان اصول عدالت اجتماعی مطرح می‌کند:

هر کس باید از حقی برابر، متناسب با گسترده‌ترین نظام کلی آزادی‌های اساسی که با نظامی مشابه از آزادیها برای همه سازگار تر باشد، برخوردار باشد. نابرابریهای اجتماعی و اقتصادی باید به گونه‌ای تنظیم شود که اولاً، بیشترین منفعت را برای کم بهره‌ترین افراد، در بر داشته باشد. ثانیاً، مناصب و مشاغل، تحت شرایط مناسب و متناسب با نظام فرصتهای برابر در دسترس همگان باشد.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود اصل اول درباره‌ی آزادی و برابری استفاده از آزادی‌های اساسی و اصل دوم درباره‌ی نابرابریها است. از نظر وی، تنها آن دسته از نابرابری‌ها، بی‌عدالتی پذیرفته‌شده‌ی است که به سود همگان باشد. بنابراین، هر چند که در مفهوم عدالت اجتماعی، برابری فرصتها و شرایط و بی‌طرفی به عنوان رکن اساسی آن به رسمیت شناخته شده است، از نظر جان راولز، برخی از نابرابری‌ها (نابرابری‌هایی که به سود همگان باشد) نیز پذیرفته می‌شود. پس برابری و مساوات از مهم‌ترین ابعاد و بلکه اصلی‌ترین معنای عدالت است (واعظی، ۱۳۸۸: ۹۰).

قوانین عدالت اجتماعی: ۱- اینکه مصلحت همگانی محترم نگه داشته شود ۲- همکاری، نه کشمکش ۳- مصلحت اولیه خاص فرد همان جایگاه وی در مصلحت همگانی است ۴- هر یک مستقیماً مسئول است ۵- نهاد های عالی تر هرگز نبایست نهادهای پائین تر را جابجا کنند ۶- آزادی و وابستگی ۷- تمامی منافع حیاتی بایستی سازماندهی شوند. (نوابخش، فتحی، مختارپورو جعفروند، ۱۳۹۷: ۸۸-۸۰).

ویژگی های عدالت اجتماعی: ۱- تنها بر اساس اعضای گروهها ۲- زمان بر است ۳- هیچ چیزی ناممکن نیست ۴- مراقبت ابدی ۵- کارایی ۶- شما می توانید آن را بدست آورید یا آن را به حال خود رها سازید. (همان: ۹۱-۱۰۴)

امروزه برخی عدالت اجتماعی را عبارت از "وجود فرصت های برابر اجتماعی" برای کسب آموزش و مهارت و دسترسی به سرمایه ی مالی و فیزیکی می دانند. در واقع عدالت اجتماعی معطوف به سیاست های رویه ای و توزیعی یا اجرایی است؛ که نهایتاً جامعه را به سمت نوعی تعادل بین طبقات برخوردار و محروم از مواهب طبیعی سوق می دهد (هزار جریبی، ۱۳۹۰: ۴۶).

در سخن پایانی از تعریف مفهومی عدالت اجتماعی، باید اضافه کرد که، عدالت و رفاه اجتماعی، پدیده ای است که با پیدایش و گسترش سازمان ها، نهاد ها، مؤسسات دولتی و غیر دولتی، ابعاد گسترده تری به خود گرفت و اکنون به عنوان شاخه ای از فرایند توسعه به شمار می رود. بر خور داری همگانی از رفاه، درآمد مطلوب، هزینه های اجتماعی، سرمایه های در گردش جامعه (نقدینگی) به منظور تأمین اجتماعی هر چه بیشتر و... از موارد عدالت اجتماعی محسوب گشته و از اهمیت و اعتبار زیادی بر خور دار شده است. عدالت اجتماعی، سبب ساز نظم و تعادل در نظام و جامعه بوده و هر -گونه سهل انگاری و بی توجهی در برقراری این عدالت و تعادل عمومی، احتمال عدم تحقق اهداف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نظام، کاهش کارایی توان بالقوه ی جامعه، کاهش امنیت و آسایش عمومی و... را در پی خواهد داشت؛ که در نهایت نا به سامانی های اقتصادی و اجتماعی را دامن می زند و آشوب های سیاسی را فزونی می بخشد (حق جو، ۱۳۸۱: ۷۷).

چارچوب نظری

گفتمان های لیبرالیستی، نئولیبرالیستی، سوسیالیستی، جان راولزی، جامعه گرایان و اسلامی جزء گفتمان های مطرح درباره عدالت اجتماعی هستند. چگونگی ایجاد و برقراری عدالت اجتماعی در هر یک از این گفتمان ها متفاوت بوده و هر کدام نسبت به عدالت اجتماعی نگاه خاصی دارند. (اختری و ذلفقاری، ۱۳۹۵: ۲). واژه ی عدالت اجتماعی، اشاره به این دارد که گروه های مختلف اجتماعی، اقوام، نژادها، ادیان و مذاهب از امکان یکسانی برای بارور نمودن و بیان دیدگاه های مورد علاقه شان برخوردار باشند یعنی هویت های مختلف اجتماعی - فرهنگی بتوانند در عین حفظ ارزش ها و سبک زندگی شان در حد استحقاق خود در حیات جامعه حضور سازنده داشته باشند (سروش، ۱۳۸۶: ۲۸). در میان اندیشمندان گوناگون، نظرات متفاوتی درباره مفهوم عدالت، ابراز شده است. به نظر هابز، عدالت عبارت است از عمل به تعهداتی که فرد از سر نفع طلبی به آن ها رضایت داده است. پس اساس عدالت، قرارداد است. هیوم نیز که متأثر از اندیشه هابز و الهام بخش مکتب اصالت فایده بود، عدالت را در تأمین منافع متقابل می دید (ویلکسون ۱ و همکاران، ۲۰۰۹). مسأله عدالت، اصلاً در جایی پدید می آید که منافع و اختلاف آن ها در کار باشد. از همین رو مردم می توانند، درباره عمل عادلانه به توافق و وضع قرارداد برسند؛ چنین قراردادی باید، با توجه به نفع فردی، عادلانه تلقی شود (بشیری، ۱۳۷۹: ۱۱۶).

آمارتیا سن در کتاب «ایده عدالت»، به تبیین عمیق تر دیدگاه خود در باب عدالت پرداخته است. به نظر او هر یک از فیلسوفان عدالت یک نقطه کانونی را برای قضاوت خویش برگزیده اند: تئوری های مبتنی بر مطلوبیت، رضایت مندی و شادمانی جامعه را و تئوری های مبتنی بر منابع، درآمد یا مصرف (رفاه) بالاتر را مهمترین اطلاعات برای قضاوت پیرامون عدالت اجتماعی دانسته اند. سن به هیچیک از دو رویکرد مذکور تعلق ندارد بلکه رویکرد مبتنی بر آزاد بودن (یا قادر بودن) در انتخاب را می پسندد و عنوان می دارد که: «جامعه ای عادلانه است که افراد بتوانند اولویت ها و خواست های زندگی خویش را آنگونه که خود می اندیشند برآورده سازند». او

همچنین بسط و تعمیق آزادی را مهمترین راهکار رفع بی‌عدالتی می‌داند زیرا هم در فرصتها و هم در فرایندها ارزش بیشتری را برای افراد فراهم می‌کند. البته سن از موضع اختیارگرایی محض (لیبرتارین) به آزادی نمی‌نگرد بلکه تصریح می‌کند «همزمان با فرصتهایی که آزادی در اختیار مردم جامعه قرار می‌دهد مسئولیتهای آن مردم نیز در قبال تصمیماتی که آزادانه می‌گیرند بالا می‌رود». بنابراین دیدگاه آزاد بودن در انتخاب یا قابلیت، در دل خود، پابندی به وظایف و تکلیف‌گرایی را نیز با خود به همراه دارد. این ویژگی در نگرشهای بدیل مانند مطلوبیت‌گرایی وجود ندارد (سن، ۱۳۹۰).

نظریه عدالت رالز که شاخص‌ترین نظریه عدالت اجتماعی غربی در دهه‌های اخیر است، بر توافق قراردادی به صورت پایه و اساس تشخیص اصول عدالت تکیه می‌کند. در کتاب نظریه‌ای درباره عدالت مورد توجه رالز است، رسیدن به "عدالت به مثابه انصاف" است. رالز درباره عدالت ابراز می‌دارد که برداشت او از عدالت به مثابه انصاف مناسب‌ترین مبنای اخلاقی را برای یک جامعه دموکراتیک تشکیل می‌دهد. بنابراین در این کتاب رالز در پی پایه‌ریزی این مبنای اخلاقی است؛ اگر چه او این ایده را بسط نمی‌دهد و همچنین این اصول عدالتی که در موقعیت اولیه انتخاب می‌شوند، یک راهنمای جامعی برای انتخاب فردی محسوب نمی‌شوند. برای رسیدن به اصول عدالت رالز از ابزاری استفاده می‌کند که کاملاً اخلاقی هستند. مدعای اصلی در سنت قرارداد اجتماعی را می‌توان در یک جمله بیان کرد: اجتماعات و نهادهای سیاسی نظیر دولت و قوانین آن از یک توافق نخستین میان افراد، شکل می‌گیرند که توجیه‌کننده همین نهادها نیز هست. (Rawls, 2000: 10)

رالز در مجموع از دو اصل نام می‌برد، این دو اصل عبارتند از:

- اصل اول: هر شخصی باید حق برابر نسبت به گسترده‌ترین نظام جامع آزادی‌های اساسی برابر داشته باشد که با نظام مشابه آزادی برای همگان منافاتی نداشته باشد.
- اصل دوم: نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی باید چنان سامان یابند که هر دوی آن‌ها: الف) بیشترین نفع را برای محرومترین افراد داشته باشد...؛ ب) به مناصب و مشاغل متصل باشند که در شرایط منصفانه و برابر از نظر فرصت به روی همه گشوده باشند.

اصل اول «اصل آزادی» نام دارد و بخش اول اصل دوم، «اصل تفاوت» و بخش دوم اصل دوم، «اصل فرصت برابر» نام دارد. اصل آزادی بر اصل دوم عدالت اولویت دارد. یعنی آزادی تضمین شده در اصل اول را نمی‌توان فدای منافع اقتصادی و اجتماعی کرد. در میان متفکران اسلامی نیز، آراء بسیار متفاوتی در باب عدالت اظهار شده است که به عنوان نمونه، می‌توان به نظریات استاد مطهری اشاره داشت، ایشان عدالت را به منزله پایه‌های ساختمان معنا کرده است. از طرف دیگر از نظر استاد مبنای بحث عدالت در اسلام را باید در خود قرآن کریم جستجو کرد همچنین وی قرآن را علت اصلی حساسیت مسلمانان نسبت به عدل و پرداختن به آن در حوزه‌های مختلف اسلامی می‌داند.

استاد مطهری می‌گوید: «در قرآن کریم تصریح شده که حکمت بعثت و ارسال رسل این است که عدل و قسط بر نظام زندگانی بشر حاکم باشد: «لقد ارسلنا رسلنا بالبینات و انزلنا معهم الکتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط». قرآن به دنبال آن است که بذل عدل را در دل جامعه اسلامی بپراکند و این امر تا اندازه‌ای اهمیت دارد که گاهی خدا از مقام فاعلیت و تدبیر الهی به مقام اقامه عدل یاد می‌کند. نیکی عدالت از نظر اسلام و قرآن تا اندازه‌ای است که رعایت آن را نه فقط نسبت به مسلمانان بلکه نسبت به کفار نیز توصیه می‌کند. در مجموع باید گفت که در اندیشه لیبرالیستی غرب معاصر، عدالت ناظر به حفظ و صیانت از حقوق اساسی فردی است و صفت عادلانه و اومانستی، تقریباً معادل و مترادف هم بکار گرفته می‌شود. در نگرش سوسیالیستی نیز عدالت اجتماعی به معنای عدالت توزیعی و در توزیع محصولات، امکانات و فرآورده‌هاست که البته هر کدام دارای نقض و نارسایی هستند

اما ابعاد عدالت اجتماعی در اسلام دارای ویژگی‌های زیر می‌باشد:

۱. برابری دسترسی در تعیین سرنوشت و تحقق مسئولیت خلافت عمومی انسان در زمین؛

۲. برابری دسترسی در اداره جامعه، نظارت بر حکومت و آزادی سیاسی؛
۳. برابری دسترسی در مقابل قانون، مقررات عمومی و امتیازات اجتماعی؛
۴. عدالت توزیعی در بُعد ثروت و منابع اقتصادی جامعه؛
۵. عدالت توزیعی در بُعد قدرت و منابع سیاسی جامعه؛
۶. برابری در دسترسی به معیشت و سطح زندگی؛
۷. اعتدال در سلوک و معاشرت اجتماعی؛
۸. برابری در آموزش و پرورش؛
۹. برابری در قضاوت و دادرسی؛
۱۰. توازن اجتماعی و تأمین عمومی و تکامل همیاری اجتماعی. (جمشیدی، ۱۳۸۰: ۵۸۱).

بر همین اساس است که سیمون کوزنتس، یکی از شاخص‌های «توسعه اجتماعی» را مساوات خواهی می‌داند، بدین معنی که در اصل هیچ تفاوت طبیعی بین افراد جامعه وجود ندارد. او نیز اذعان می‌دارد که، حاکمیت اندیشه‌ها و ارزشهایی نظیر «عدالت اجتماعی و مساوات طلبی» می‌تواند بستر مناسبی را برای توسعه اجتماعی در یک جامعه فراهم سازد. توسعه، به طور کلی، فرایندی چند بعدی و پیچیده است که برآیند آن آسایش و آرامش جامعه بشری «بدون حضور عوامل تبعیضی» می‌باشد. بر این پایه، «توزیع عادلانه‌ی درآمدها و برابری فرصت‌ها» مورد توجه علوم انسانی است. (الوانی و پورعزت، ۱۳۸۲: ۲۱). ارتباط عدالت با توسعه‌ی انسانی نیز به همین صورت مشهود است. (سالاروند، ۱۳۹۳: ۲۴)؛ اگر توسعه‌ی انسانی را متضمن بهبود در شاخص‌هایش (افزایش فرصت‌های تحصیلی، بهداشتی، درآمد و اشتغال در تمامی زمینه‌ها، آزادی‌های اقتصادی و سیاسی) بدانیم، «عدالت اجتماعی» به عنوان یکی از محوری‌ترین ارزشها می‌تواند با ایجاد فرصت‌های مساوی و تضمین دسترسی برابر به امکانات و امتیازات و برخورداری متناسب ملت‌ها از مواهب جامعه و فراهم کردن زمینه شکوفایی استعدادها، مقابله با تبعیض و زیاده‌طلبی و فقر زدایی و تأمین زندگی شرافتمندانه برای همه افراد جامعه، مستقیماً در توسعه اجتماعی تأثیر گذار باشد (سن، ۱۳۸۲: ۲۸-۲۴).

جدول (۱): تقسیم‌بندی عدالت بر پایه رویکردها

ایدئولوژی سیاسی	معنا و شاخص عدالت	راهبرد افزایش عدالت
لیبرالیسم	توزیع عادلانه قدرت	دموکراسی
نئولیبرالیسم	توزیع عادلانه قدرت، شهروندمداری، حداقل دخالت دولت	دموکراسی و تورایمنی تأمین اجتماعی
راولز	منفعت محرومترین‌ها	دخالت دولت در مدیریت منافع به منفعت محرومین، گسترش تأمین اجتماعی محرومترین افراد در جامعه
سوسیالیسم	توزیع عادلانه ثروت براساس نیاز	توزیع عادلانه منابع، برابر بودن منابع
محافظه کاران	ثبات وضعیت شکل گرفته در تاریخ	عدالت نیازی به راهبرد ندارد
رفاه گرایان	برابری در فرصت دستیابی به منابع	دخالت دولت در برابری فرصت دستیابی به منابع، رواج تأمین اجتماعی
اسلام	تخصیص مالکیت ثروت‌های به عموم، موظف کردن مسئولان جامعه نسبت به توزیع ثروت‌ها، مسئول شمردن آنها در برابر محرومیت محرومان	رشد و تکامل همه افراد با جهت‌گیری به نفع طبقات آسیب پذیر

در طول تکمیل نظریه‌ی انتظارات فزاینده و منحنی تحولات سینوسی جوامع تد رابرت گر و دیویس نظریه‌ی محرومیت نسبی خود را نیز مطرح کرد. (مردانی و دیگران، ۱۳۸۹: ۱۲۳). در این تئوری، محرومیت نسبی، محک احساس نارضایتی موثر جامعه در تحولات اجتماعی محسوب می‌شود. (گر، ۱۳۷۸: ۴۹). در مجموع تئوری‌های که ارائه گردید هر یک از طریق تأکید بر شاخص‌های خاص عدالت اجتماعی خاصی اشاره شد. بدین ترتیب مجموعه نظریات صاحب‌نظران به ما نشان داد که عدالت دارای ابعاد و اضلاع مختلفی می‌باشد و ما در تحقیق حاضر عدالت را از ابعاد عدالت «شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع»، «استحقاق و شایستگی» و «نظام حمایتی و بازتوزیعی» مدنظر قرار خواهیم داد. سازمان تأمین اجتماعی یک سازمان بیمه‌گر اجتماعی است که مأموریت اصلی

آن پوشش کارگران مزد و حقوق بگیر (به صورت اجباری) و صاحبان حرف و مشاغل آزاد (به صورت اختیاری) است. جمعیت تحت پوشش این سازمان، شامل حدود ۱۲ میلیون نفر بیمه شده و بیش از ۲ میلیون نفر مستمری‌بگیر است که با در نظر گرفتن افراد خانواده بیمه‌شدگان، جمعیت تحت پوشش این سازمان برای خدمات درمانی به بیش از ۳۷ میلیون نفر می‌رسد. براساس قانون، سازمان تأمین اجتماعی یک سازمان عمومی غیردولتی است که بخش عمده منابع مالی آن از محل حق بیمه‌ها (با مشارکت بیمه شده و کارفرما) تأمین می‌شود و متکی به منابع دولتی نیست. به همین دلیل، دارایی‌ها و سرمایه‌های آن متعلق به اقشار تحت پوشش در نسل‌های متوالی است و نمی‌تواند قابل ادغام با هیچ یک از سازمان‌ها و مؤسسات دولتی یا غیردولتی باشد.

پیشینه پژوهش

طاهری علی، هاشم آرام (۱۳۹۴) از تحقیق خود تحت عنوان راهبردهای ارتقاء و توسعه شاخص‌های عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی نتیجه گرفتند هدف اصلی این تحقیق بررسی وضعیت شاخص‌های عدالت در بنگاه‌های اقتصادی برای ارائه راهبردهای ارتقاء عدالت است. به طور کلی در این مطالعه وجوه عدالت اجتماعی با رویکردهایی که به تبیین موضوع پرداخته اند مانند، برابری، نیاز، انصاف و فردگرایی اقتصادی، مورد بررسی قرار گرفت و همچنین به رویکردهای سیاستگذاری و حوزه‌های آن اعم از حوزه‌های سلامت، آموزش، اقتصاد، امنیت اجتماعی، خدمات رفاهی و مسکن، که مشخصا در زمره سیاستگذاری اجتماعی - اقتصادی قرار می‌گیرند، پرداخته شد. از آنجا که این تحقیق در راستای چشم انداز اکثر بنگاه‌های اقتصادی «ارائه خدمات مطلوب به کارکنان و ارتقای سطح رفاه کارکنان و خانواده‌ها» سعی در شناخت وضعیت شاخص‌های عدالت و راهبردهای ارتقاء شاخص‌های عدالت است، در وهله اول یک مطالعه اکتشافی است که سعی در شناخت وضعیت شاخص‌های عدالت در بنیاد بنگاه‌های اقتصادی دارد و در وهله دوم یک مطالعه کاربردی است که ضمن شناخت وضعیت شاخص‌های عدالت، با نتایج بدست آمده می‌توان راهبردهای ارتقای شاخص‌های عدالت را مشخص نمود. روش تحقیق پیمایش و ابزار جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات پرسشنامه ساخت یافته و جمعیت آماری اعضای تعاونی بنگاه‌های اقتصادی دولتی و شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات در دو بخش توصیفی و تحلیلی با توجه به آمار توصیفی و استنباطی بوده است. یافته‌های تحقیق نشان داد میزان رضایتمندی و به عبارت بهتر میزان تحقق برابری و عدالت در بنگاه‌های اقتصادی در حد متوسط است.

زارع شاه‌آبادی اکبر، امیر مختار اسکندری فرد، مهدی نیک عهد (۱۳۹۳) در تحلیل جامعه‌شناختی رابطه عدالت اجتماعی با اعتماد اجتماعی (مورد مطالعه: شهروندان شهر شیراز) نتیجه می‌گیرند: اعتماد اجتماعی به عنوان یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی در جوامع امروزی از اهمیت بسزایی برخوردار است. عدالت نیز به عنوان یکی از ویژگی‌های کشورهای توسعه یافته به شمار می‌رود. این پژوهش نیز با هدف بررسی تاثیر عدالت اجتماعی بر اعتماد اجتماعی صورت گرفته است. این مطالعه با روش پیمایش و به صورت مقطعی انجام شده است. داده‌های مطالعه حاضر از ۳۸۴ نفر از شهروندان شهر شیراز که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده بودند، گردآوری گردید برای دستیابی به داده‌های مورد نیاز از پرسشنامه استاندارد استفاده شده است که در این پرسشنامه از آلفای کرونباخ و اعتبار سازه ای استفاده شده است. نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین ابعاد عدالت اجتماعی و اعتماد رابطه آماری معناداری وجود دارد. در میان ابعاد عدالت بعد رویه ای با میزان همبستگی ۰/۳۹ بیشترین رابطه را با اعتماد داشته است پس از آن بعد توزیعی با مقدار همبستگی ۰/۳۵ و بعد شناختی با ۰/۳۰ رابطه معناداری با اعتماد داشتند و بعد بین فردی عدالت با مقدار ۰/۱۷ کمترین رابطه معنادار را با اعتماد داشته است. اما نتایج مدلسازی نشان داد که بین ابعاد عدالت، تنها عدالت توزیعی با ضریب استاندارد ۰/۶۹۷ و عدالت شناختی با ۰/۴۴۷ و عدالت بین فردی با ضریب تعیین ۰/۲۵۹ با اعتماد رابطه دارد.

نوایی لواسانی محمود، رحمت‌اله صدیق سروستانی و محمدجواد زاهدی مازندرانی (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان «احساس عدالت و عوامل اجتماعی مرتبط با آن» نتیجه می‌گیرند. بین احساس عدالت و پایگاه اجتماعی و اقتصادی افراد، بین احساس محرومیت نسبی و میزان احساس عدالت و بین جهت‌گیری ارزشی افراد و میزان احساس عدالت رابطه وجود دارد. بین احساس عدالت و احساس

عزت نفس، هم‌بستگی ضعیفی به دست آمد. در این تحقیق نتیجه‌گیری می‌شود که اگر قرار است اصول عدالت مطابق قرار دادی عمومی شکل گیرد، برای برقراری احساس عدالتی متوازن در جامعه، باید همه‌ی افراد فارغ از پایگاه اجتماعی و اقتصادی، این مقدمات و اصول و نحوه‌ی اجرای آن را بپذیرند.

ایران نژاد ابراهیم، محمد حسین جمشیدی، احمد فرشبافیان (۱۳۹۱) در تحقیق تحت عنوان عدالت اجتماعی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) عدالت از شؤن و مقومات وجود و محور زندگانی انسان است که بدون آن آدمیان معنای زندگی را در نمی‌یابند و جامعه نیز جز با قیام به قسط و گسترش آن قوام نمی‌یابد. بعلاوه عدالت و قسط، عدالت خواهی و قسط طلبی شأنی از شؤن فطری انسان است که بدون آنان اسانیت انسان معنا نمی‌یابد و آدمی که دارای عقل سلیم است با جذب ای خاص به سوی عدل و داد در حرکت است. عدل و داد نه تنها عامل رشد، توسعه، رفاه و امنیت در جامعه که عامل وحدت و یکپارچگی جامعه نیز هست. عدالت و داد در وجود انسان «استقامت» و «اعتدال» می‌آفریند و در جامعه بشری نیز «استقامت»، «اعتدال»، «استحقاق»، «فضیلت» و استقلال را به بار می‌آورد.

در بررسی دیدگاه امام خمینی در مورد مفهوم عدالت اجتماعی ابتدا واژه عدالت و قسط از لحاظ تاریخی در اندیشه اسلامی بررسی شده است. سپس در ادامه مقاله به بحث در مورد معانی و موضوعات عدالت از دیدگاه امام (ره) پرداخته شده است، و نهایتاً برخی از راهکارهای اساسی که ایشان برای عملی شدن عدالت اجتماعی در نظر دارد از لایه‌های مکتوبات و فرمایشاتشان استخراج گردیده است.

ابوالحسن تنهایی حسین، کنایون حکیمی (۱۳۹۱) در بررسی تطبیقی رابطه بین مفهوم عدالت و هویت اجتماعی در قرن معاصر از دیدگاه هربرت بلومر (تفسیرگرا) و آنتونی گیدنز (ساخت‌گرا) معتقد است عدالت و هویت دو مفهوم مناقشه‌انگیزی است که همواره یکی از دغدغه‌های اندیشمندان حوزه‌های مختلف علوم انسانی به ویژه علوم اجتماعی می‌باشد. مسئله اصلی این پژوهش درک دقیقتر و عمیقتر این دو مفهوم، رابطه‌ای که بین این دو برقرار است و عوامل مؤثر بر این دو مفهوم می‌باشد. برای پاسخ به سؤالات فوق سعی شده است دو پارادایم ساخت‌گرایی و تفسیرگرایی مورد بررسی قرار گیرد. در پارادایم ساخت‌گرایی، گیدنز و در پارادایم تفسیرگرایی، بلومر مورد توجه قرار گرفته‌اند. نتیجه بررسی نشان می‌دهد بنا به نظر تفسیرگرایان، در دیالکتیکی بودن رابطه بین عدالت و هویت شکی نیست، ساخت‌گراها هم که در ابتدا اشاره‌ای به نوع رابطه نداشتند به تدریج به این باور رسیدند که نوعی رابطه دیالکتیکی بین این دو مفهوم برقرار است.

هزارجریبی جعفر (۱۳۹۰)، در تحقیقی با عنوان «بررسی احساس عدالت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن». نتیجه می‌گیرد میزان احساس عدالت در بین ۴۰٪ از پاسخ‌گویان در حد کم و خیلی کم و در مقابل بین ۱۱٪، بالاست. در نهایت نیز ۴۹٪ از پاسخ‌گویان میزان احساس عدالتی بینابین دارند. بر اساس مدل رگرسیونی، عوامل تبیین‌کننده‌ی رفاه متغیرهای اعتماد به کارایی مسئولان، دین‌داری، مقایسه خود با دیگران و احساس امنیت، تأثیر فزاینده بر میزان احساس عدالت در افراد دارد و متغیرهای احساس بیگانگی و منطقه مسکونی تأثیر کاهنده دارند. عوامل تبیین‌کننده‌ی رفاه بر طبق مدل رگرسیونی نشان می‌دهد که متغیرهای اعتماد به کارایی مسئولین (با ضریب ۰/۵۷)، دین‌داری (با ضریب ۰/۲۰)، مقایسه‌ی خود با دیگران (با ضریب ۰/۱۶)، احساس امنیت (با ضریب ۰/۱۰)، دارای تأثیر فزاینده بر میزان احساس عدالت در بین افراد می‌باشند؛ اما متغیرهای احساس بیگانگی (با ضریب ۰/۰۹-) و منطقه‌ی مسکونی (نیز با ضریب ۰/۰۹-) دارای تأثیر کاهنده بر میزان احساس عدالت می‌باشند. در مجموع متغیرهای مذکور توانسته‌اند ۵۳٪ درصد از تغییرات متغیر احساس عدالت را تبیین کنند. این یافته‌ها به عبارتی دیگر نشان می‌دهد که تغییرپذیری بالای ۵۰٪ درصد از میزان احساس عدالت اجتماعی، تابعی از متغیرهای فوق می‌باشد.

عریضی، حمیدرضا (۱۳۸۳) در تحقیقی با عنوان «رویکردهای عدالت اجتماعی در بین معلمان شهر اصفهان». نتیجه می‌گیرد شکاف فزاینده بین مفهوم عدالت اجتماعی به عنوان یک مفهوم مجرد و واقعیت‌های فقدان عدالت در زندگی در چهار رویکرد به عدالت

اجتماعی ظاهر می شود. جهت گیری اخلاق کار به زندگی اجتماعی، نشان دهنده دیدگاه تناسب است که از طریق دو دیدگاه فردگرایی اقتصادی و انصاف بیان می شود. دیدگاه برابری خواهی شامل رویکردهای دیگر یعنی انصاف و نیاز است. تناسب نشان دهنده تمایل به پاداش دادن به افرادی در جامعه است که در پیشرفت جامعه سهم دارند. و دریغ داشتن این پاداش از افرادی است که مساعدتی به پیشرفت جامعه ندارند. برابری خواهی نشان دهنده دسترسی برابر به خدمات اساسی و رفتار یکسان با همه افراد جامعه و توزیع مجدد ثروت است. در این بحث درباره رویکردهای مختلف و رابطه آن ها با جهت گیری اجتماعی، انگیزش پیشرفت و عدالت توزیعی و ارزش ها در بین ۱۵۰ معلم دبیرستانی در اصفهان نشان دهنده الگوی معنی داری از روابط است. اعتبار تمیزی چهار مقیاس عدالت اجتماعی را می توان با توجه به همبستگی های متوسط بین ارزشها و دیدگاه های تناسب در عدالت اجتماعی یعنی فردگرایی اقتصادی و انصاف و یا دیدگاه های برابری خواهی شامل برابری و نیاز مشاهده کرد.

عریضی سامانی و گل پرور (۱۳۸۴) از نتایج تحقیقی تحت عنوان «رابطه بین رویکردهای عدالت اجتماعی با مولفه های برابری سیاسی». نشان دادند که بین فردگرایی اقتصادی با برابری فرصتی و مشارکتی در عدالت سیاسی رابطه مندی معنادار وجود دارد. همچنین بین انصاف در عدالت اجتماعی و برابری فرصتی و مشارکتی نیز رابطه منفی وجود داشت. بین برابری در عدالت اجتماعی و برابری توزیعی، برابری قانونی و برابری مشارکتی رابطه مثبت معنادار بدست آمد. بین نیاز در عدالت اجتماعی و برابری توزیعی و برابری مشارکتی و بین نیاز در عدالت اجتماعی و برابری قانونی به ترتیب رابطه منفی و مثبت معنادار به دست آمد. همبستگی های متعارف نیز نشان داد که رویکردهای چهارگانه عدالت اجتماعی از طریق عدالت اجتماعی کلی قادر به پیش بینی میزان برابر خواهی عدالت سیاسی هستند.

شریف زادگان، محمد حسین (۱۳۸۶) از یافته های مقاله پژوهشی تحت عنوان "راهبردهای توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی". نتیجه می گیرد با توجه به مباحث مرتبط با دولت رفاه و دیدگاه های اصلاحی آن و نهایتاً رویکردهای اقتصادی رشد و باز توزیع درآمد سه راهبرد "تقدم رشد نسبت با باز توزیع درآمد"، راهبرد "تقدم باز توزیع درآمد نسبت به رشد" و راهبرد "رشد توام با باز توزیع درآمد" مورد بررسی و بازبینی قرار گرفته اند. در مجموع بیان شده است که راهبرد رشد توام با توزیع درآمد برای حل مسایل رشد و عدالت اجتماعی بهتر می تواند رشد و عدالت را به همراه داشته باشد. سه عامل عدالت رالزی، جامعه رفاهی و جامعه ریسکی و راهبرد رشد توام با باز توزیع درآمد در یک راستا می توانند راهبرد رشد توام با باز توزیع درآمد را توضیح دهند.

میرسندسی سیدمحمد (۱۳۷۵) در تحقیقی با عنوان «عوامل موثر بر درک مردم از عدالت و رابطه آن با برابری (نابرابری)» نشان دهنده ی گرایش مساوات طلبانه ی مردم در عرصه ی فرصت ها و برخورد قانون با مردم است؛ در حالی این گرایش در عرصه ی احترام اجتماعی، تقریباً معادل توزیع طبیعی و در عرصه ی اقتصادی به عادلانه انگاشتن نابرابری تمایل دارد. در مجموع می توان این گرایش ها را منطقی ارزیابی کرد؛ یعنی درک مردم از این پدیده ها نسبتاً صحیح به نظر می رسد. بیشترین هم بستگی متغیرها بین میزان تحصیلات و درک عدالت است که در گرایش کلی شاخص عددی آن ۰/۲۴ است و در عرصه ی اقتصادی ۰/۲۴- است. ضریب تعیین مجموع متغیرهای موثر بر درک عدالت که در تحقیق وارد شده بودند برابر با ۳۰٪ است که از میان مجموع متغیرها، سن و تحصیلات و منزلت شغلی امکان راه یابی به معادله ی رگرسیونی را یافته اند.

فرضیه ها

۱. به نظر می رسد عملکرد سازمان تامین اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی تاثیر دارد.
۲. به نظر می رسد عملکرد سازمان تامین اجتماعی در تحقق «شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع» تاثیر دارد.
۳. به نظر می رسد عملکرد سازمان تامین اجتماعی در تحقق «استحقاق و شایستگی» تاثیر دارد.
۴. به نظر می رسد عملکرد سازمان تامین اجتماعی در تحقق «نظام حمایتی و بازتوزیعی» تاثیر دارد.

روش

در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات با به کارگیری روش پیمایشی از پرسشنامه ای با سوالات بسته استفاده شد. از آنجا که متغیر تحقق عدالت اجتماعی، تمایلات و نیازهای بیمه شدگان سازمان تامین اجتماعی غرب تهران بزرگ را در زمینه عدالت مورد سنجش قرار می دهد به همین سبب برای سنجش آن از طیف لیکرت استفاده شده که بر اساس آن پاسخگویان میزان خیلی کم یا خیلی زیاد انتخاب خود را با یکی از پنج گزینه ترتیبی (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) اعلام می کند و جمع نمره هایی که بیمه شده از مجموع گویه ها به دست می آورد نشان دهنده تمایل یا گرایش اوست. در ساخت متغیرهای مستقل نیز از طیف لیکرت استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را تعداد ۹۱۸۸۴۳۴ میلیون نفر بیمه شدگان اداره کل تامین اجتماعی غرب تهران بزرگ تشکیل دادند. شیوه نمونه گیری، به دلیل گستردگی حجم بیمه شدگان سازمان تامین اجتماعی از روش نمونه گیری خوشه ای استفاده شده است. و حجم نمونه ۳۸۵ نفر است که از طریق فرمول کوکران به دست آمده است. برای جمع آوری اطلاعات و داده های تحقیق از پرسشنامه محقق ساخته استفاده نموده و با توجه به اینکه هدف این پژوهش بررسی تحلیل جامعه شناختی نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی در تحقق عدالت اجتماعی است از سوی بیمه شدگان سازمان تامین اجتماعی غرب تهران بزرگ و نیز مقایسه نسبت تحقق عدالت در بین بیمه شدگان تامین اجتماعی می باشد تعداد ۳۸۵ پرسشنامه بین بیمه شدگان اداره کل غرب تهران بزرگ توزیع شد و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی (میانگین، فراوانی و درصد) و استنباطی (آزمون ضریب همبستگی پیرسون) در محیط نرم افزار SPSS استفاده شده است.

جدول (۲): تعهدات و خدمات ارائه شده توسط سازمان تامین اجتماعی

امکانات و خدمات		تعهدات	
امکانات و خدمات بهداشتی	امکانات و خدمات بیمه ای	بلند مدت	کوتاه مدت
خدمات کلینیک	پرداخت انواع حقوق بازنشستگی	مستمری بازنشستگی.	حمایت های درمانی در موارد بیماری، بارداری، حوادث و ...
خدمات پاراکلینیکی و بیمارستانی	حقوق از کار افتادگی	مستمری از کار افتادگی کلی.	غرامت دستمزد ایام بیماری.
خدمات توانبخشی برای بیمه شدگان آسیب دیده	بیمه بیکاری	مستمری از کار افتادگی جزئی.	غرامت دستمزد ایام بارداری.
تحويل وسایل کمک پزشکی ب		مستمری باز ماندگان.	هزینه سفر و اقامت بیمار و همراه
جبران نقص جسمانی		مزایای نقدی، غیر نقدی و عیدی مستمری بگیران (کمک عائله مندی، کمک هزینه اولاد و عید)	پروتر و اورتر (تامین هزینه وسایل کمک پزشکی).
-	-	-	غرامت نقص عضو مقطوع.
-	-	-	کمک هزینه ازدواج.
-	-	-	هزینه کفن و دفن. مقرری بیکاری

بر اساس قانون الزام سازمان تامین اجتماعی به اجرای بندهای الف و ب ماده <۳> قانون تامین اجتماعی حمایت در برابر حوادث و بیماری و بارداری از تعهدات سازمان می باشد که اجرای آن بر عهده معاونت درمان واگذار شده است. بطور کلی حمایت سازمان فرد بیمه شده را از روز تولد تا زمان مرگ در بر می گیرد. یکی از انواع آن حمایت های سازمان تامین اجتماعی پرداخت کمک هزینه کفن و دفن به خانواده بیمه شدگان متوفی است. بیمه شده همه خدمات درمانی و پزشکی را در مراکز بهداشتی - درمانی متعلق به سازمان تامین اجتماعی به صورت رایگان دریافت می کند.

یافته ها

تعداد کل بیمه شدگان اداره کل غرب تهران بزرگ سازمان تامین اجتماعی مورد مطالعه بر اسای نمونه آماری با ۳۸۵ نفر (بیمه شدگان اداره کل سازمان تامین اجتماعی غرب تهران بزرگ) بوده است. از این تعداد ۳۹/۳٪ را زنان و ۶۰/۷٪ را مردان تشکیل دادند. طبق یافته های به دست آمده میانگین سابقه پرداخت بیمه شدگان ۱۸ سال که کمترین پرداخت بیمه شده ۱ سال و با سابقه ترین ۳۵ سال است. همچنین ۱۱/۷٪ پاسخگویان مجرد، ۸۶/۶٪ متأهل، ۱/۸٪ مطلقه و ۰/۸٪ همسر فوت شده بودند. داده های جدول تحلیل مسیر بالا نشان می دهد که میانگین تحقق عدالت اجتماعی برای بیمه شدگان تامین اجتماعی غرب تهران بزرگ ۷۰٪ می باشد. بنابراین تحقق عدالت در نحوه ارائه خدمات سازمان تامین اجتماعی در عدالت اجتماعی متفاوت است. در بحث مربوطه به تحقق عدالت اجتماعی و ابعاد آن در بین بیمه شدگان غرب تهران بزرگ، سه بعد برابری، استحقاق و شایستگی و نظام حمایتی و بازتوزیعی مورد بررسی قرار گرفته اند که بین آنها بعد برابری دارای بیشترین اهمیت برای همه بیمه شدگان تامین اجتماعی غرب تهران بزرگ است و میانگین بعد برابری بر غرب تهران بزرگ ۷۷٪ می باشد که نشان می دهد بیمه شدگان تامین اجتماعی غرب تهران بزرگ به بعد برابر و توزیع منابع مربوط به این بعد در نحوه ارائه خدمات سازمان تامین اجتماعی گرایش بیشتری داشته اند.

رابطه نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) در نظام حمایتی و بازتوزیعی

با توجه به سطح شبه فاصله ای بودن متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است این آزمون در فاصله اطمینان ۹۹٪ سنجش شده است. سطح معنی داری برابر $Sig = 0/000$ است که از سطح مورد نظر ۰/۰۱ کوچکتر است و نشان از معنی داری رابطه نحوه ارائه خدمات سازمان تامین اجتماعی در نظام حمایتی و بازتوزیعی می باشد. همچنین میزان همبستگی پیرسون ۰/۵۸۴ است که نشان دهنده رابطه بین متغیرهاست. در نتیجه با توجه به اطلاعات جدول (۴) فرضیه H_0 رد و فرضیه H_1 تایید می شود. بنابراین هر چه ارزیابی از نحوه ارائه خدمات سازمان تامین اجتماعی در رضایت از نظام حمایتی و بازتوزیعی بهتر است.

جدول (۴): رابطه نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) در نظام حمایتی و بازتوزیعی

فرضیه	تعداد	نوع آزمون	ضریب همبستگی	Sig	نتیجه آزمون
رابطه نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) در نظام حمایتی و بازتوزیعی	۳۸۴	پیرسون	۰/۵۸۴**	۰/۰۰۰	تایید فرضیه

رابطه نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) در شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع

با توجه به سطح شبه فاصله ای بودن متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است این آزمون در فاصله اطمینان ۹۹٪ سنجش شده است. سطح معنی داری برابر $Sig = 0/000$ است که از سطح مورد نظر ۰/۰۱ کوچکتر است و نشان از معنی داری رابطه ارزیابی نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی در شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع می باشد. همچنین میزان همبستگی پیرسون ۰/۵۷۱ است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین متغیرهاست. در نتیجه با توجه به اطلاعات جدول (۵) فرضیه H_0 رد و فرضیه H_1 تایید می شود. هر چه ارزیابی از ارائه خدمات سازمان تامین اجتماعی بهتر باشد رضایت از شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع بیشتر است.

جدول (۵): رابطه ارائه خدمات سازمان تامین اجتماعی در شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع

فرضیه	تعداد	نوع آزمون	ضریب همبستگی	Sig	نتیجه آزمون
رابطه نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی در عدالت و برابری	۳۸۵	پیرسون	۰/۵۷۱**	۰/۰۰۰	تایید فرضیه

رابطه نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) در استحقاق و شایستگی

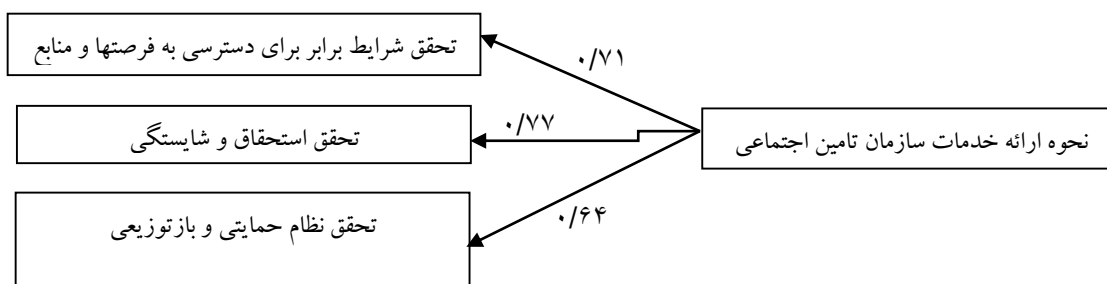
با توجه به سطح شبه فاصله ای بودن متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است این آزمون در فاصله اطمینان ۹۹٪ سنجش شده است. سطح معنی داری برابر $Sig = 0/000$ است که از سطح مورد نظر ۰/۰۱ کوچکتر است و نشان از معنی داری رابطه ارزیابی

نحوه ارائه خدمات سازمان تامین اجتماعی بر رضایت از وضعیت استحقاق و شایستگی می باشد. همچنین میزان همبستگی پیرسون ۰/۴۹۶ است که نشان دهنده رابطه مستقیم بین متغیرهاست. در نتیجه با توجه به اطلاعات جدول (۶) فرضیه H0 رد و فرضیه H1 تایید می شود. هر چه ارزیابی از نحوه ارائه خدمات سازمان تامین اجتماعی بهتر باشد رضایت از وضعیت استحقاق و شایستگی بهتر است.

جدول (۶): رابطه نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) در استحقاق و شایستگی

فرضیه	تعداد	نوع آزمون	ضریب همبستگی	Sig	نتیجه آزمون
رابطه نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) در استحقاق و شایستگی	۳۸۴	پیرسون	۰/۴۹۶**	۰/۰۰۰	تایید فرضیه

بر اساس فرضیات ارائه شده در این پژوهش و نتایج به دست آمده از طریق تحلیل مسیر، مدل مطروحه جهت این فرضیات به صورت زیر است.



بحث و نتیجه گیری

در طول تاریخ، رسالت عام دولت‌ها متفاوت بوده است، ولی تمامی این رسالت‌ها در حوزه تامین اجتماعی را می توان به طور کلی در دو مقوله ایجاد آرامش و امید به آینده؛ و تامین معاش مادی کافی و وافی برای کلیه افراد جامعه طبقه بندی کرد. نظام تامین اجتماعی در بردارنده مجموعه ای از اصول، نهادها، ساختارها و سازوکارهای شناخته شده و روابط میان این عناصر و عوامل است که با هدف تامین و گسترش امنیت اجتماعی و اقتصادی در حال و آینده تدوین شده و به مرحله اجرا در می آید. در این معنا، تامین اجتماعی از سایر جنبه های اساسی رشد و توسعه جدا نیست و به همین اعتبار، پدیده ای است که با رشد اقتصادی، عدالت اجتماعی، کرامت انسانی و سرفرازی ملی پیوستگی کامل دارد. سازمان تامین اجتماعی به موجب اساسنامه و قوانین حاکم بر فعالیت آن، یک سازمان بیمه گر اجتماعی است که مأموریت اصلی آن پوشش کارگران مزد و حقوق بگیر (به صورت اجباری) و صاحبان حرف و مشاغل آزاد (به صورت اختیاری) است. این سازمان، یک نهاد عمومی غیردولتی است که بخش عمده منابع مالی آن از محل اخذ حق بیمه ها (با مشارکت بیمه شده و کارفرما) - حق الناس - تامین می شود و متکی به منابع دولتی - بیت المال - نیست. تکیه گاه اصلی این سازمان، مشارکت سه جانبه کارفرمایان، بیمه شدگان و دولت در عرصه های مختلف سیاستگذاری، تصمیم گیری های کلان و تامین منابع مالی است. تعهدات این سازمان در قبال بیمه شدگان و مستمری بگیران، برابر استانداردهای تعیین شده از سوی سازمان بین المللی کار و اتحادیه بین المللی تامین اجتماعی تنظیم شده است و بالاترین حد این استانداردها را در بر می گیرد. چگونگی تحقق این تعهدات و ارائه خدمات از سوی این سازمان را قانون تعیین کرده است. نابرابری و احساس نابرابری از مهمترین عوامل در احساس بی عدالتی است که پیامدهای عدیده ای در بعد فردی و اجتماعی دارد. افزایش کژکارکردی های روان شناختی ناشی از تحمل بی عدالتی در جامعه که گاهی در قالب تعارضات خصمانه و گاهی نیز به صورت خمودگی و انفعال در برابر رویدادهای اجتماعی، تجلی می یابد و موجب ادراک نابرابری حقوق و احترام در میان عامه ی مردم می شود. در دنیای امروز لازم است که موضوعاتی همچون عدالت و رفاه اجتماعی، مورد توجه قرار گیرد و دولت جهت کاهش فقر و محرومیت برنامه ریزی های مناسب و سیاست اجتماعی مطلوبی را جهت بسط و گسترش برابری های اجتماعی اتخاذ نماید. با توجه به این مسئله، نهادها و سازمانهایی ایجاد شده اند. سازمان تامین اجتماعی بعنوان یک سازمان بیمه ای دارای خدمات متنوعی است، نقش و کارکردهای گسترده ای در هر مرحله از زندگی افراد

تحت پوشش ایفا می کند در این مقاله به نقش و تاثیر سازمان تامین اجتماعی بر عدالت اجتماعی پرداخته شد. نقش و جایگاه سازمان تامین اجتماعی در این خدمات خلاصه می شود: مقرری بیمه بیکاری کمک هزینه ازدواج، کمک هزینه زنان سرپرست خانوار متکفل فرزند حق عائله مندی و اولاد، ارایه تسهیلات مالی به بیمه شدگان شامل وام ضروری مثل وام مسکن، مستمری بازنشستگی، مستمری از کارافتادگی، مستمری بازماندگان، مقرری بیمه بیکاری، غرامت دستمزد ایام بیماری، غرامت دستمزد ایام بارداری، پرداخت هزینه وسایل کمک پزشکی، فوت (شامل مستمری بازماندگان و کمک هزینه کفن و دفن)، کمک مالی به انجمن های صنفی و تشکل های کارفرمایی و کارگری کشور، راه اندازی سفرهای زیارتی و سیاحتی برای بازنشستگان و مستمری بگیران، جایگاه سازمان تامین اجتماعی، به عنوان سازمان حمایت درمانی برای افراد تحت پوشش ثابت شده است.

یافته ها تحقیق نشان داده رابطه مثبت و مستقیمی بین نقش و جایگاه تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) و رضایت از نظام حمایتی و بازتوزیعی وجود دارد زیرا سطح معنی داری برابر با $\text{Sig} = 0/000$ و میزان همبستگی پیرسون $0/584$ است. هر چه تامین اجتماعی نقش و جایگاه بهتری داشته باشد، نظام حمایتی و بازتوزیعی مناسب تری فراهم می شود. نظام حمایتی و بازتوزیعی؛ با این مولفه های مورد بررسی قرار گرفت: اعمال میزان درآمد مناسب برای زندگی آبرومند افراد تحت پوشش، عادلانه بودن گسترش پوشش خدمات بیمه ای در کل ایران، پایمال شدن حق و حقوق کارگران توسط کارفرمایان با نفوذ، فرار کارفرمایانی که پارتی یا پول دارند، از دست قانون، اجرا شدن قوانین بیمه بصورت یکسان برای همه، در دسترس همگان بودن شرح وظایف سازمان تامین اجتماعی به طور شفاف، تعداد شعب تامین اجتماعی به اندازه کافی در مناطق مختلف، سازمان وظایف خود را در مقابله با ریسک ها و خطراتی است که زندگی، تهدید معیشت و سلامت بیمه شدگان و مستمری بگیران، به نحو شایسته، سازمان در شرایط اقتصادی نامطلوب برای ایجاد تناسب میان سطح پرداخت مستمری ها با نرخ صعودی تورم، ارائه بسته های کمک های مالی و غیرنقدی برای مساعدت به اقشاری از بازنشستگان و مستمری بگیران.

همچنین رابطه مثبت و مستقیمی بین نقش و جایگاه تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) و شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع وجود دارد زیرا سطح معنی داری برابر با $\text{Sig} = 0/000$ و میزان همبستگی پیرسون $0/571$ است. هر چه تامین اجتماعی نقش و جایگاه بهتری داشته باشد، شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع مناسب تری فراهم می شود. شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع؛ با این مولفه های مورد بررسی قرار گرفت: تعداد کافی مراکز درمانی که با تامین اجتماعی قرارداد همکاری دارند، حق برخورداری از حد متوسط شرایط زیستن را به طور یکسان، برقراری مساوات و برابری در بین افراد بیمه شده تامین اجتماعی، تخصیص منابع برای همه کارفرمایان مساوات طلبانه، شکاف عمیق اقتصادی بین افراد تحت پوشش تامین اجتماعی، حمایت های لازم دولت از سازمان تامین اجتماعی، برخورداری بیمه شدگان از حق و حقوقی متناسب با شرح وظایف خود، نابرابریهای اجتماعی در بین بیمه شدگان، مناصب و مشاغل تحت شرایط مناسب و متناسب با نظام فرصتهای برابر در دسترس همگان، ثابت بودن قوانین برای افراد تحت پوشش تامین اجتماعی، نحوه برخورد کارمندان سازمان تامین اجتماعی با مردم در ادارات بر طبق مقررات، برقراری توازن اجتماعی و تأمین عمومی و تکامل همیاری اجتماعی، جلب کارگزاری های تامین اجتماعی برای رضایت مراجعه کنندگان.

و براساس یافته ها رابطه مثبت و مستقیمی بین نقش و جایگاه تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) و شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع وجود دارد زیرا سطح معنی داری برابر با $\text{Sig} = 0/000$ و میزان همبستگی پیرسون $0/496$ است. هر چه تامین اجتماعی نقش و جایگاه بهتری داشته باشد، وضعیت استحقاق و شایستگی مناسب تری فراهم می شود. استحقاق و شایستگی؛ با این مولفه های مورد بررسی قرار گرفت: برخورداری هر بیمه شده تامین اجتماعی از جایگاه مستحق خود، در ادارات سازمان تامین اجتماعی نام و اعتبار کارکنان ناشی از شایستگی آنهاست، برنامه تعریف شده برای کارفرمایان برای هر کاری، رسیدن به جایگاه مستحق بیمه شدگان، برقراری برابری در قضاوت و دادرسی در برابر شکایات و انتقادات، حداکثر انعطاف در تسهیل شرایط کسب

و کار متناسب با شرایط اقتصادی جامعه برای کارآفرینان توسط سازمان تامین اجتماعی، بازنگری واقع بینانه در نظام دستمزد نیروی کار در سازمان تامین اجتماعی.

همچنین میزان تأثیر نقش و جایگاه تامین اجتماعی (ارائه خدمات بیمه ای و درمانی) بر هر یک از شاخص های عدالت اجتماعی به ترتیب عبارت اند از: نظام حمایتی و بازتوزیعی (۰/۷۷)، شرایط برابر برای دسترسی به فرصتها و منابع (۰/۷۱) و استحقاق و شایستگی (۰/۶۴).

بنابراین یکی از ابزارهای تحقق عدالت اجتماعی کشور در سطح جهانی همین هر کشوری که نظام تامین اجتماعی قوی داشته باشد در نتیجه عدالت اجتماعی رفاه اجتماعی مطلوب تر و رضایت مردم از حاکمیت بالاتر است. تامین اجتماعی ایجاد شده برای ابزاری است در دست دولت و بعنوان یکی از اجزاء نظام جامع تامین اجتماعی تلاش نموده است با باز توزیع درآمدها عدالت اجتماعی را در جامعه تعمیم دهد. اگر چه در ارتباط با تحقق نقش تامین اجتماعی بر عدالت اجتماعی در جامعه تحقق مسائلی وجود دارد که خارج از حوزه تامین اجتماعی هستند بر مبنای اصل سوم قانون اساسی در نظام جمهوری اسلامی در جامعه تحقق یابد. عدالت اجتماعی زمانی مؤثر واقع می شود که با در نظر گرفتن شرایط اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جامعه، زمینه های اجرا و عملی شدن بیشتری برای آن ها فراهم شود، هر چند همان طور که نتایج این تحقیق نیز نشان داد سازمان تامین اجتماعی به عنوان یک سازمان بیمه گر عمومی غیردولتی، با پوشش بیش از نیمی از جمعیت کشور از جمله بیمه کارگران روز مزد، حقوق بگیر و پوشش اختیاری صاحبان حرفه و شغل های آزاد و خانواده های آنان است که نقش بسیاری در برخورداری از رفاه عدالت دارد و خواهد داشت. بی تردید، اهتمام به تبیین یا بیان راه کارهای تحقق عدالت اجتماعی از طریق سازمان هایی چون تامین اجتماعی مهم ترین نکته قابل تامل است.

منابع

۱. ابوالحسن تنهایی حسین، کتابون حکیمی (۱۳۹۱) بررسی تطبیقی رابطه بین مفهوم عدالت و هویت اجتماعی در قرن معاصر از دیدگاه هربرت بلومر (تفسیرگرا) و آنتونی گیدنز (ساخت گرا) مطالعات توسعه اجتماعی ایران دوره ۴، شماره ۲، بهار ۱۳۹۱، صفحه ۴۱-۵۴
۲. اختری زینب و ابوالفضل ذوالفقاری (۱۳۹۶)، بررسی گفتمان عدالت اجتماعی و موانع دست یابی به آن از نظر اساتید جامعه شناسی دانشگاه های دولتی شهر تهران، فصلنامه اسلام و مطالعات اجتماعی سال پنجم تابستان ۱۳۹۶ شماره ۱ (پیاپی ۱۷)
۳. ایران نژاد ابراهیم، محمد حسین جمشیدی، احمد فرشایان (۱۳۹۱) عدالت اجتماعی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره) مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال پنجم/شماره اول ۱۱۵-۱۳۴
۴. ایوبی ستاره (۱۳۹۵)، بررسی خلاء های قانون کار با تکیه بر ضرورت عدالت اجتماعی، کارشناسی ارشد حقوق، دانشگاه خوارزمی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی
۵. بشیریه حسین (۱۳۸۹)، تاریخ اندیشه های سیاسی در قرن بیستم: جلد اول: اندیشه های مارکسیستی، نشر نی.
۶. پناهی بهرام (۱۳۸۴)، کارکردهای تامین اجتماعی در ایران: ضرورت های برپایی نظام جامع رفاه و تامین اجتماعی، تهران، ناشر: موسسه عالی پژوهش تامین اجتماعی.
۷. پیمایش ملی ارزش ها و نگرش های ایرانیان (۱۳۸۲)، تحقیق آزاد، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۸. جمشیدی، محمد حسین؛ (۱۳۸۰)، نظریه عدالت تهران، پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی.
۹. چلبی، مسعود (۱۳۸۹) تحلیل نظری منشاء و ارتباط هنجارهای اجتماعی و نابرابری ها، مجله ی تحلیل اجتماعی دانشگاه شهید بهشتی، شماره ی ۵۹/۴
۱۰. حق جو، ناصر (۱۳۸۱). "رفاه اجتماعی و توسعه (مروری بر کارکرد برخی نهادهای حمایتی)". فصلنامه رفاه اجتماعی: ۷۷.

۱۱. خسروی، هدایت (۱۳۸۸)، سقف شیشه‌های عدالت اجتماعی، چاپ اول، تهران: ناشر مؤلف.
۱۲. رحمانی بین کلایه، محمد صادق (۱۳۹۵)، بررسی رابطه احساس عدالت اجتماعی و امنیت اجتماعی پرسنل شرکت واحد اتوبوسرانی تهران، علوم اجتماعی - جامعه‌شناسی، دانشگاه پیام نور استان تهران، دانشکده علوم اجتماعی.
۱۳. رضاپور، اکبر: (۱۳۷۵)، درک عدالت در میان جوانان، تهران، دانشگاه شهید بهشتی، پایان نامه کارشناسی ارشد.
۱۴. زارع شاه‌آبادی اکبر، امیر مختار اسکندری فرد، مهدی نیک عهد (۱۳۹۳) تحلیل جامعه‌شناختی رابطه عدالت اجتماعی با اعتماد اجتماعی (مورد مطالعه: شهروندان شهر شیراز) مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال ششم/شماره سوم / ۷۱-۸۶
۱۵. سالاروند فاطمه (۱۳۹۳)، بررسی میزان احساس عدالت اجتماعی و عوامل موثر بر آن (مطالعه در بین شهروندان آبادانی)، دانشگاه علامه طباطبائی، کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی.
۱۶. سروش، عبدالکریم (۱۳۸۶) ادب صدق، ادب عدالت. تهران: موسسه فرهنگی صراط.
۱۷. سن، آمارتیا. (۱۳۸۲). توسعه و آزادی، ترجمه‌ی حسن فشارکی، تهران: مرکز چاپ و انتشارات وزارت خارجه.
۱۸. صالحی، سید رضا. (۱۳۸۸). چشم انداز آسیب‌ها و تهدیدهای اجتماعی ایران، مجله‌ی گزارش، شماره‌ی ۲۱۱.
۱۹. صفری شالی رضا (۱۳۹۲)، بررسی گفتمان عدالت اجتماعی در دولتهای بعد از انقلاب اسلامی ایران، دکتری تخصصی (PhD) دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده علوم اجتماعی.
۲۰. صلیبا، ج. (۱۳۷۰)، واژه‌نامه فلسفه و علوم اجتماعی. ترجمه کاظم برگ نیسی و صادق سجادی، تهران: شرکت سهامی انتشار.
۲۱. طاهری علی، هاشم آرام (۱۳۹۴) راهبردهای ارتقاء و توسعه شاخص‌های عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی، مجله علمی و پژوهشی مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال هفتم شماره دوم ۸۵-۱۰۵
۲۲. گر، تد رابرت. (۱۳۷۷). چرا انسان‌ها شورش می‌کنند؟ ترجمه‌ی علی مرشد. تهران: پژوهشکده‌ی مطالعات راهبردی.
۲۳. مردانی، حمید و دیگران (۱۳۸۹) تحلیلی جامعه‌شناختی بر احساس عدالت در بین معلمان شهر زنجان. فصلنامه‌ی علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی. شماره‌ی ۵۱.
۲۴. نوایی لوسانی، محمود رحمت‌اله صدیق سروسرستانی و محمدجواد زاهدی مازندرانی (۱۳۹۲) احساس عدالت و عوامل اجتماعی مرتبط با آن، فصلنامه‌ی رفاه اجتماعی، سال سیزدهم، شماره ۴۹.
۲۵. نیک پور عبدالهادی (۱۳۹۷)، بررسی انواع حمایت‌های سازمان تأمین اجتماعی نسبت به بیمه شدگان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس کارشناسی ارشد، حقوق عمومی.
۲۶. واعظی، احمد (۱۳۸۸). نقد و بررسی نظریه‌های عدالت، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
۲۷. الوانی، سیدمهدی و پورعزت، علی اصغر (۱۳۸۲). عدالت اجتماعی، شالوده‌ی توسعه‌ی پایدار، ماه‌نامه‌ی کمال مدیریت، شماره‌ی ۲ و ۳.
۲۸. ویژه‌نامه تأمین (۱۳۹۸) آمار، سازمان تأمین اجتماعی کشور.
۲۹. ویلیام جی. فری. (۱۳۹۷). مقدمه‌ای بر عدالت اجتماعی. مترجمین نوابخش، فتحی، مختارپور و جعفروند تهران: پژوهشکده‌ی چشم انداز و آینده پژوهی.
۳۰. هزارجریبی، جعفر (۱۳۹۰) بررسی احساس عدالت اجتماعی و عوامل موثر بر آن با مطالعه‌ی موردی شهر تهران. مجله‌ی جامعه‌شناسی کاربردی. شماره‌ی ۴۳.

1. Brooklyn Nemetchek (2018), A Concept Analysis of Social Justice in Global Health, Nursing Outlook, in press, corrected proof, Available online 25 December 2018.
2. Drèzea Jean and Reetika Kherab (2017), Recent Social Security Initiatives in India, World Development, Volume 98, October 2017, Pages 555-572.
3. Rawls John, (2000) a Theory of Justice, Oxford University Press.
4. Wilkinson, Richard & Pickett, Kate (2009) The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better. by Allen Lane.